

Лариса Кочубей

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЛІДАРИЗМУ У ГРОМАДСЬКІЙ ДУМЦІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Розглядається розвиток технологій формування солідаризму у громадській думці на прикладі Канади, Франції та Японії. Визначено роль зарубіжного досвіду для України.

Ключові слова: солідаризм, громадська думка, Україна, Канада, Франція, Японія.

Larysa Kochubei. Technologies of solidarism in the public: the worlds experience for Ukraine. There are researched the technologies of marking up the solidarism in the public opinion at the example of Canada, France and Japan. The role of foreing experience for Ukraine is determined.

Key words: solidarism, public opinion, Ukraine, Canada, France, Japan.

Термін «солідаризм» походить від французького *solidarisme* (від фр. *Solidaire*) і означає – діючий заодно, спільність інтересів, одностайність. Солідаризм є соціально-політичною концепцією, що проголошує первинним та визначальним фактором життя будь-якого суспільства солідарність його членів. Крім того він є своєрідною стратегією мобілізації соціуму в період серйозних криз або загроз і різко підвищує мобілізаційні можливості соціуму та його ефективність за рахунок синергетичного ефекту, який виникає під час усвідомлення різними соціальними групами спільності інтересів і здійснення ними погоджених дій.

Відповідно до теоретичних розробок солідаризму розвиток еволюційного процесу характеризувався перевагою в становленні людського співтовариства як інтегруючої основи, зростанням потреби у взаємодопомозі індивідів, формуванням солідарних груп взаємної підтримки.

Ідея солідарності не нова, в тій чи іншій формі вона існувала ще в добу античності. У новітні часи цю проблему досліджували французький соціальний філософ Шарль Жід (1847 – 1932 рр.), німецькі соціологи Фердінанд Тонніс (1855 – 1936 рр.), Пауль Барт (1858 – 1922 рр.), Леольд фон Візе (1876 – 1969 рр.), німецький економіст і соціальний філософ Гайнріх Пеш (1854 – 1926), лауреат Нобелівської премії миру французький державний діяч Леон Буржуа (1851 – 1925 рр.) та ін.

Шарль Жід писав про солідарність у просторі та часі: «Солідарність у просторі – перший рівень солідарності в часі. Функція солідарності полягає в тому, що вона виступає як сила, здатна розбудовувати суспільство. Її завдання – узгоджувати інтереси членів суспільства, які суперечать один одному, і гуртувати суспільство для досягнення спільних цілей. У свою чергу, спільними цілями для суспільства є ті, що гарантують його існування та гармонійний розвиток, чого можна досягнути лише шляхом солідарної взаємодії, що ґрунтується на ідеї справедливості» [1].

Сучасна ситуація в Україні практично у всіх сферах життєдіяльності людини (соціальній, економічній, політичній, культурно-духовній) набуває загрози невідворотності, втрати досягнутих за роки незалежності успіхів. Наступ російського ідеологічного продукту з одночасним знищенням українського, переписування української історії за російськими стандартами, закриття українських класів (не говорячи вже про українські школи), скорочення годин з вивчення гуманітарних дисциплін та поступове вилучення курсів історії української культури і філософії з програми навчання у ВНЗ, зростання безробіття, підвищення цін на найнеобхідніші продукти харчування та речі, бездуховність та депресивний настрій і багато чого іншого у суспільстві – все це свідчення серйозних змін і потрясінь. У таких випадках розвинуте громадянське суспільство мобілізує свої захисні сили.

Серед основних перешкод формування солідаризму в громадській думці в Україні є: повільна динаміка зростання

соціально-економічних показників розвитку України; невідповідна суспільним очікуванням ситуація із рівнем соціального захисту громадян та їх матеріальним становищем, що формує почуття невпевненості та розчарування діями влади; ініційовані владою непопулярні реформи.

Громадська думка є одним з явищ суспільного життя, яке викликає постійний та глибокий інтерес. Вона відіграє винятково важливу роль у діяльності держави, політичних партій, громадських рухів, кожної людини. Водночас громадська думка є одним з найскладніших соціальних феноменів, ефективним інструментом соціального управління, регулювання багатьох соціальних, економічних, політичних і духовних процесів.

Відкритість, оперативна реакція та увага до *громадської думки* – важливі чинники успіху сучасної політичної партії та її лідерів. У цьому сенсі Інтернет (сайти новин, форуми, блоги) відкриває широкі можливості щодо налагодження ефективного зворотнього зв'язку із прихильниками та потенційними виборцями тієї чи іншої політичної сили. З допомогою веб-сайту можна не тільки інформувати аудиторію, а й залучати її до обговорення важливих питань, вивчати громадську думку, отримувати зріз довіри до лідера та ін.

Однак, з іншого боку, інтерактивні форми, присутні на сайтах, не виконують своїх функцій, заради яких, власне, вони й існують. Зв'язок з політиком чи політичною силою, який мав би формуватися з допомогою таких інтерактивних форм, поки що майже відсутній. Причому не тільки з технічних причин, а й *через небажання реагувати*. В такій ситуації «почути кожного» навряд чи вдасться. До того ж низка сайтів має «неробочі» форуми, давно не оновлені запитання для голосування. Політичні сили в Україні пожвавили свою роботу в Інтернеті. Але, крім традиційного «зливу компромату», поширення чуток, відеожартів та карикатур, замовних обговорень на форумах і блогах, справжнього діалогу з виборцями поки що не спостерігається. На сьогодні потенціал офіційних сайтів, які мають бути основним

джерелом інформації про політичні сили та їхніх лідерів, задіяний недостатньо. *Ці ресурси поки що не є основним майданчиком для спілкування з політиками.*

Громадянське суспільство вже стало популярним вирішенням багатьох проблем суспільного розвитку. Воно перебирає відповідальність за соціальний розвиток у сучасних складних умовах. У світлі очевидних невдач втручання держави у сферу суспільних інтересів, політики, вчені практики здійснюють пошук нового змісту громадської взаємодії, яке ґрунтуватиметься на таких соціальних процесах: об'єднання, визнання, комунікація, взаєморозуміння, довіра. Ці процеси є важливими складовими ідеї солідаризму.

Солідаризм у своєму розвитку пережив декілька етапів, причому на кожному з них він перебував у різних якостях: у Франції – на перший план виходили соціально-економічні аспекти, у Великій Британії – правові, в Італії та Німеччині – політичні, в Росії й Україні – організаційні, філософські та метафізичні.

Успіх запровадження будь-якої системи залежить від загального її сприйняття нацією, від того, наскільки вона далека чи близька національній культурі та традиції. Фактом є те, що практично всі європейські країни, більшою чи меншою мірою, запровадили в себе устрої, що, хоча і не є суто солідаризмом, усе ж за своїми ознаками сильно його нагадують. Класичними прикладами вважаються Швеція та Австрія. У той же час, у США подібні ідеї хоча і мали своє широке впровадження, тим не менш досягли найменших успіхів, а тепер зазнають найсильнішого відкату. Загальновизнаною причиною цього вважається вийнятковий індивідуалізм американської нації.

Здійснимо загальний аналіз *солідаристського руху в Канаді*, країні, яка за своїми економічними, соціальними, психологічними та іншими характеристиками посідає проміжну позицію між Європою та США. Слабкість (порівнянно з Європою) канадійського (тим більше американського) солідаризму бачать, перш за все, у федералізмі. Солідаризм передбачає державу як центральний

елемент системи, що, з одного боку, є формуючою сутністю по відношенню до інших елементів системи (організуючою і дисциплінуючою), а з іншого боку, навпаки, є результатом перехресних впливів усіх інших елементів.

Але й профспілки (що часто постають і міцніють за допомоги солідаристської держави), не схильні завжди йти назустріч побажанням держави, особливо коли справа стосується обмеження зарплатні. В обмін на кооперацію вони вимагають від держави більшого політичного впливу, який використовують для вимог поліпшення умов роботи і соціальних гарантій для працівників, а водночас і прав профспілок.

Зрештою, канадійська держава порядкує 45% ВВП, що є середнім по Європі й у півтори рази більшим, ніж у США (різниця стане ще більшою, якщо врахувати, що США витрачає у два рази більше на озброєння).

Канадійська державна система є значною мірою спадком від міцної імперської британської машини. В той час як американська є витвором революційного ентузіазму, який (як і завжди у таких випадках) йшов дуже далеко шляхом заперечення всього традиційного. Наприклад, лише один голос вирішив долю англійської мови як державної в США (її збиралися замінити на голландську). Вже після цього голосування Бенджамін Франклін агітував змінити граматику «американської мови» так, щоб кожна літера означала звук, як у кирилиці. Зрештою, в цьому напрямі американська революція не прорвалася далі словника Вебстера, в якому правопис деяких слів був наближений до вимови. Як приклад: британські colour і centre були замінені на color та center [2].

Канада довгий час перебувала в складі Британської імперії, а тому в її громадян залишилося шанобливе ставлення до Держави, подібне до європейського (втім, можна сказати загальнолюдського, бо американська недовіра до інституту держави є справді унікальною).

Історія Канади є більш «європейською». Нові території опановувалися спершу військом і там будувався

форт як форпост державної влади. А тоді вже навколо нього селилися поселенці, які від самого початку мали свою державну владу і свій державний захист від індіанців, з якими встановлювалися певні форми взаємодії. Американська експансія була іншою. Переселенці просувалися вперед самі і лише пізніше, на вже обжиті землі з'являлася держава, щоб дати закон і взяти податки. Оскільки поселенці перед тим самі винищували індіанців, то вони не потребували державного захисту. Вони вже проходили певні форми самоорганізації і тепер зовсім не потребували накинутаго державою нового порядку. Зрештою, вони вже звикали жити без податків. Усе це визначило суто американській погляд на державу як на підозрілий, майже непотрібний інститут, що хоче накинати громаді свою волю та невідомо для чого збирати податки.

Майкл Адамс у своєму бестселері, де він порівнює психологічні тенденції канадійської та американської націй, зазначає наступне: «Канада і країни Європи намагаються збалансувати сили ринку з соціальною політикою, щоб примирити прагнення багатих ставати ще заможнішими і творити виокремлені еліти, з державою добробуту, з перерозподілом доходів від тих, хто має, до тих, хто не має. Такі країни визнають права індивіда, але намагаються збалансувати їх з правами колективів. Ці суспільства більшою мірою, ніж американці, усвідомлюють, що індивіди можуть мати забагато свободи і що ця свобода може бути використана безвідповідально, на шкоду самому індивіду та іншим. Для канадійців значно більш вагомими, ніж для американців, є мир, порядок і добрий уряд. Це прагнення консервативних людей, які не сприймають лібералізм вісімнадцятого століття, що вів колись за собою американських революціонерів»[3].

Але, незважаючи на всі існуючі проблеми канадійського солідаризму, він посідає сильні позиції в головах людей Канади (як рядових, так і політиків), у традиції цієї країни і навіть у її устрої. В Канаді сила обставин (економічний союз з набагато сильнішою ліберальною

економікою та зрілість власних корпорацій) працює проти солідаризму, а психологія нації є чинником, що утворює його.

Франція стала батьківщиною модерного вчення солідарності. У повний голос солідаризм заявив про себе у Франції, де на початку ХХ ст. він деякий час навіть вважався офіційною ідеологією Третьої республіки (1870 – 1940 рр.) і був покликаний нейтралізувати соціальний антагонізм, що загрожувало існуванню держави.

Харизматичність та обраність притаманна політичному лідерству генерала де Голля – одного з найвидатніших політиків ХХ століття. Він усвідомлював власну відповідальність під кутом зору історичної місії служіння своїй Батьківщині – Франції. Результатом «голлізму» як економічної політики стало те, що з нульової позначки у 1958 р. (рік обрання де Голля президентом) золотий запас Франції зріс до 4,5 млрд доларів у 1965 році [4]. Франція не тільки повністю розрахувалася зі своїми зовнішніми боргами, а й перетворилася на країну-кредитора, яка займала на той час третє місце у світі за експортом капіталу. Завдяки жорсткій фінансовій стабілізації «твердий» франк став однією з конвертованих світових валют. За середньорічним економічним зростанням ВВП – 5,5% Франція тоді поступалася лише Японії (а за темпами зростання ВВП, за рахунок підвищення продуктивності праці, значно випереджала цю країну). Обсяг промислового виробництва зріс майже на 60%, а обсяг експорту – на 88% [5]. Значно підвищився рівень життя населення, його накопичення стали чи не основним джерелом внутрішніх інвестицій. Рівень безробіття був низьким як ніколи (і це при тому, що задля гарантії свого суверенітету країна була вимушена нести важкий тягар військових витрат). А головне – за десятиліття президентства де Голля чисельність французів зросла з 45 до 50 мільйонів. Безперечно, що це – найвиразніший показник ефективності економічних реформ. Ідея якісно прогресивнішого відносно класичного капіталізму суспільного ладу – «соціальної республіки» – була сформульована на

законодавчому рівні ще у Конституції Другої французької республіки. На противагу марксизму її суть полягає у проголошенні пріоритету духовних цінностей над «економічним базисом», розумінні необхідності не просто єдності класів з метою збереження загальнонаціональної злагоди, а творчої співпраці та солідарності між ними на корпоративних та кооперативних засадах. У цілому ж незаперечні видатні досягнення державотворчої місії Шарля де Голя стали можливими завдяки тому, що він завжди жив і діяв за принципом «політика – справа честі», а інколи – й «мистецтво неможливого». Це був політичний лідер не за посадою, а за покликанням, справжній Провідник Нації.

Для французької соціальної політики характерні такі особливості: існування розгалуженої системи професійно-галузевих схем соціального страхування; наявність розвинутої системи сімейних допомог, яка стала результатом тривалої еволюції, в ході якої вводилися і удосконалювалися різні інструменти державної сімейної політики і форм сімейних допомог; велика роль додаткових систем соціального забезпечення, особливо в галузі пенсійного та медичного страхування (поряд із загальними (базовими) системами соціального страхування в країні функціонує безліч додаткових професійно-галузевих систем); істотною відмінністю французької системи соціального захисту (наприклад, від шведської або англійської) є її фінансування переважно за рахунок внесків соціального страхування; існування різних страхових фондів, що реалізують окремі соціальні програми, які доповнюють обов'язкові соціальні послуги в рамках загальних обов'язкових схем соціального забезпечення.

Основним джерелом фінансування системи соціального захисту у Франції є страхові внески працівників і роботодавців. Виняток становить страхування від безробіття й сімейні виплати, частка державних дотацій у яких істотно вища, ніж в інших галузях соціального забезпечення, а також страхування від нещасних випадків, яке фінансується виключно за рахунок коштів

роботодавця. Особливості оподаткування у Франції пов'язані з історичним розвитком політичної системи й економіки країни. Податкова система відрізняє, насамперед, системність на широкій законодавчій основі, яка базується на положенні про те, що всі заходи щодо оподаткування перебувають у компетенції парламенту.

Податки і збори Франції формують близько 90% бюджету держави. Збори здійснюються єдиною службою. Основні види податків – непрямі, прямі, гербові збори. Переважають непрямі податки. 50% від непрямих податків складають ПДВ. Існує строгий розподіл на місцеві податки і податки, що йдуть у центральний бюджет.

Базовою схемою пенсійного забезпечення можливий достроковий вихід на пенсію, діє система надбавок подружжю, які мають не менше трьох дітей, і осіб, на утриманні яких знаходиться інші, що не мають власної пенсії. Крім того, існує можливість наслідування пенсійних прав, а також можливість працевлаштування після виходу на пенсію. У рамках основної системи також можливе отримання пенсії при продовженні трудової діяльності. У цьому разі, якщо пенсіонер продовжує працювати, він повинен сплачувати зі свого заробітку так званий внесок солідарності до фонду страхування у зв'язку з безробіттям, 10-15% якого сплачує сам працюючий, а 5% – роботодавець [6]. Винятком є ситуація, коли розмір одержуваної пенсії і заробітку менше гарантованого мінімуму заробітної плати.

Фінансування основної системи пенсійного страхування здійснюється за рахунок внесків роботодавців (8,2% фонду заробітної плати) і найманих працівників (6,55% заробітної плати).

Крім основних, у Франції існують обов'язкові додаткові системи соціального страхування, що функціонують на основі міжпрофесійних національних угод. Велика частина обов'язкових додаткових систем страхування у зв'язку зі старістю зосереджена в рамках двох фондів. Перший (Асоціація режимів додаткових пенсій) охоплює

всіх найманих працівників і фінансується за рахунок обов'язкових внесків підприємців (4% фонду заробітної плати) і найманих працівників, що сплачують 2% з заробітної плати. Другий фонд (Загальна асоціація пенсійних установ) здійснює обов'язкове пенсійне страхування керівних службовців і управлінських працівників.

Поряд з системою трудових пенсій у Франції існує також система соціальних пенсій. Їх виплата гарантується державою, незалежно від характеру та тривалості професійної діяльності. На відміну від пенсіонерів, які отримують трудову пенсію, «соціальні» пенсіонери мають ряд пільг, таких, як безкоштовна юридична допомога, звільнення від податку на житло та земельного податку, вільне телефонне обслуговування тощо. Фінансування системи соціальних пенсій проводиться через фонд солідарності у зв'язку зі старістю, доходи якого формуються з коштів, що надходять від справляння загального соціального податку в розмірі 2,4% будь-яких доходів, а також за рахунок частини акцизів і мит на алкогольні і безалкогольні напої. У разі нестачі коштів фонду на виплату пенсій можливе усунення дефіциту з коштів державного бюджету на підставі відповідного рішення парламенту.

Французька система медичного страхування поділяється на декілька окремих систем, що розрізняються за професійною ознакою. Найбільш великою, що охоплює понад 80% населення, є загальна система медичного страхування. Медичне страхування включає медичні, стоматологічні, фармацевтичні, а також лікарняні витрати.

У Франції існують два великі фонди страхування у зв'язку з безробіттям, керовані на паритетних засадах представниками трудящих і підприємців: Національна спілка сприяння зайнятості в промисловості і торгівлі і Союз сприяння зайнятості в промисловості і торгівлі. Перша організація відповідає за фінансові питання і функціонування всієї системи страхування у зв'язку з безробіттям. Крім того, до її компетенції входять заходи щодо професійної реабілітації безробітних, а також професійне

навчання і перекваліфікація. Друга організація керує страховими рахунками, відповідає за надходження внесків, а також за виплату допомоги з безробіття. Поряд з цими двома установами у французькій системі страхування у зв'язку з безробіттям діє ще одна організація – Національне агентство зайнятості, до кола завдань якого входить надання сприяння в пошуку роботи, інформування про стан ситуації на ринку праці та надання послуг з професійної орієнтації. З 1 січня 2009 р. ці організації реорганізувалися в одну єдину структуру.

Президент Франції Франсуа Олланд зазначив, що не любить багатих. Тепер він збирається ввести 75-відсотковий податок на прибутки багатих громадян. Нині він становить 41 відсоток. Жодна з європейських країн не має такого високого податку на багатство. Оглядачі говорять, що нинішня ідея президента-соціаліста Франсуа Олланда – це не лише жест солідарності в кризові часи, адже впровадження такого податку – це ще й намагання згуртувати навколо себе політиків лівого спрямування. Накласти аж 75 відсотків податку на найвищі прибутки, які отримують французькі мільйонери – це крок, насамперед, символічний. Згідно зі статистикою, високооплачуваних президентів великих банків та підприємств, зірок спорту чи артистів, які заробляють понад мільйон євро на рік, у Франції близько 3 тисяч.

Парижани з великою прискіпливістю ставляться до збереження та культивування своєї мови, культури та національності. Незважаючи на помітну поліетнічність населення Парижа, складається враження, що кожен місцевий житель, до якого б культурного чи національного середовища він не належав, відчуває себе повнокровним французом. Французи дуже ревно ставляться до своєї мови, настільки, що в 1994 р. був прийнятий спеціальний закон, що регламентує норми щодо вживання англійських слів. Французькі лінгвісти навіть спеціально ввели низку нових термінів і понять для заміни тих, поява яких була зумовлена новими закордонними науковими розробками й технікою.

Історичний досвід солідарної Франції має чимало прикладів та стратегій щодо побудови справжнього солідаризму. Основою етнічного, релігійного і навіть економічного патріотизму повинен стати передусім міжособистісний, духовно-психологічний зв'язок на засадах спільних культурно-гуманістичних цінностей, що мають одночасно національне і загальнолюдське значення.

Японський досвід багатогранний і багато в чому повчальний, оскільки він є синтезом національних ідей і кращих досягнень західного світу. Більш того, Японія на своєму прикладі довела світу, якою ефективною може бути система управління в процесі досягнення поставленої мети. Немає сумніву в тому, що успіх високорозвиненої країни пояснюється не лише політичною стабільністю, низькими витратами на оборону, а й, зокрема, політикою державного протекціонізму, національною гордістю і умінням згуртувати громадськість навколо ідеї національного відродження.

Незважаючи на глибоку специфіку історичного і культурного розвитку Японії і України, у сфері трудових відносин склалися достатньою мірою схожі методи і підходи. Зокрема, відомий японський колективізм, постановка колективних цілей та українські колективістські тенденції, які були спотворені за роки радянської влади. Якщо заглибитися в історію, то його витoki знаходяться в самоорганізації у боротьбі за справедливість.

З'ясуємо, якою бачить Японію сучасне українське суспільство. Весною 2005 р. було проведено соціологічне дослідження на тему «якою бачить Японію сучасне покоління?» [7]. Опитування проведено серед студентів, які є прогресивною верствою суспільства, що відкрита для сприйняття нової інформації. Для того, щоб образи Японії були максимально повними і яскравими, виділяли у них усі компоненти: слова, знаки, міфи, емоції.

Найбільш яскравий образ – *технологічний мурашник*, (економічний образ) (55,64% опитаних пов'язують з ним Японію). В основі цього образу лежать асоціації з

мурашником, мегаполісом. Мурашник – уособлення працьовитості, колективізму – виступає символом японців. Дуже поширеним залишається міф про те, що світогляд японців сильно відрізняється від світогляду українців (86,42%). Існує цілий жанр публікацій, який можна було б назвати – теорія японців, де автори із задоволенням розмірковують про те, якими незбагненними є японці для інших народів. У цьому контексті було цікаво подивитися, якими бачать українське і японське суспільства студенти за однакових показників.

Критерій	Японія	Україна
суспільство з сильними традиціями	72%	1%
працьовитість	57%	5%
пошана до старших	47%	4%
солідарність людей у суспільстві	40%	11%

Бачимо досить критичне сприйняття свого суспільства і у явленні щодо Японії, що ідеалізується. Можливо, не стільки традиційна Японія, скільки такою її хочуть бачити студенти, відчуваючи слабкість традицій у власній культурі. Цікаво, що у баченні Японії немає гендерних відмінностей. Тобто в жіночому баченні економічний образ присутній виразніше культурного.

Єдиний спосіб стати японцем – це народитися ним. Найкращою ілюстрацією до цього є те, як Японія чинить з корейцями, що живуть у ній. Між 1910 і 1945 рр., коли Корея була частиною Японії, багато корейців переїхали до Японії. Вони мають посвідку на проживання, але вони не є громадянами Японії. Вони не можуть голосувати, працювати в урядових органах, і більшість

японців не вступають з ними в шлюб і не візьмуть їх до себе на роботу. Останнім часом ця ситуація почала обговорюватися в ліберальній пресі, але більшість японців вважає, що якщо корейцям у них не подобається, вони завжди можуть повернутися до себе в Корею. Японці також з недовірою ставляться до своїх співвітчизників-емігрантів. Для них той, хто залишив Японію, щоб жити в іншій країні, назавжди перестає бути японцями.

У лінгвістичному, культурному і расовому відношеннях Японія – одна з найбільш однорідних країн світу. В Японії існує тільки одна раса, ніхто не вживає слова расизм. Такі явища, як рух за громадянські права, боротьба за інтеграцію різних рас тощо відсутні. Немає також навчання різними мовами і квот для різних груп населення під час прийому на роботу. У Японії відсутні етнічні групи, які намагаються впливати на зовнішню політику.

Молодь з повагою ставиться до літніх, студенти – до вчителів, підлеглі – до начальників, а клієнтів поважають усі. Звісно, було б неправильно сказати, що однорідність суспільства позбавляє Японію від всіх проблем. Японці дуже добре розуміють, що солідарність нації заснована на тому загальному, що у них є. Вони високо цінують однорідність свого суспільства і не хочуть, щоб воно було розрізнене [8].

Унікальність японського досвіду також пов'язана з появою в післявоєнний період феномену «корпоративна людина». Основними якостями корпоративної людини є старанність, працьовитість, лояльність, відданість справі та належній групі та ін. Саме ці характерні риси є прикладом, коли намагаються пояснити стрімке економічне зростання Японії в епоху Мейдзі або її відродження і перетворення в могутню державу в післявоєнний період.

Кожен суспільний лад має певні правила та усталені інституції. В Україні схильність до створення неурядових об'єднань, вектор зацікавленості політикою та рівень міжособистісної довіри зумовлені зовсім іншими соціально-економічними та культурно-історичними умовами, ніж в Японії. В ситуації України, з урахуванням і природних, і

символічних ресурсів – багатих земель, великої території, талановитих та розумних людей – посилення довіри можливе за рахунок розвитку громадянської та національної ідентичності. Довіра, маючи культурне підґрунтя, «викохується» внаслідок тривалого еволюційного розвитку суспільства та продуманої державної політики. *«Довіру до влади» сьогодні можна визначити як одну з технологій формування солідаризму в громадській думці.* Про це свідчить велика кількість соціологічних досліджень у цьому напрямі [9].

Український солідаризм міститься в річищі загальноєвропейських духовних засад і пов'язаний із пошуком не тільки національного, але й соціального ідеалу. Концепція солідарності є доволі актуальною для сучасної України, адже саме ця ідея є найкориснішою для розвитку нашої держави сьогодні. За допомогою солідаризму можна зцементувати наше суспільство і зорієнтувати його у напрямі світового розвитку цивілізації. Ідеологія солідаризму здатна дати відповіді на складні виклики нинішньої епохи, що стосуються соціальної організації, – в умовах збільшеної соціальної мобільності індивіда, загибелі модерністських цінностей і інститутів, становлення постіндустріального суспільства тощо.

«Суспільний ідеал солідаризму – не побудова ідеального суспільства. Суспільне й державне життя повинні визначатися характером народу, в якому воно проходить, його культурно-історичними традиціями, національними особливостями, можливостями і вимогами середовища його існування, його духовним та інтелектуальним потенціалом... Універсальних рецептів тут немає... Наш солідаризм не наука... солідаризм не стільки теорія, скільки свідома установка волі на загальне, по можливості дружнє служіння спільній справі...» [10].

-
1. Michael Adams. Fire and Ice. – Toronto, 2003. – P.117–118.
 2. Michael Jenkin. The Challenge of Diversity. – Ottawa, 1983. – P.139.

3. Вахрушев В. Принципы японского управления. – М.: Прогресс, 1992. – 32 с.
4. Громадянське суспільство в Україні. Аналітичний звіт за результатами загальнонаціонального опитування недержавних організацій України. – К.: Видавничий дім «Козаки», 2003. – 64 с.
5. Ісаченко Т. М. Соціальна політика Франції: досвід розвитку // Праця за кордоном. – 2003. – № 1. – С.12.
6. Підготовлено фондом «Демократичні ініціативи» та СОЦІС / Бачинський Я., Кучерів І., Бекешкіна І., Стегній О., Полуйко В. – К., 2003. – 54 с.; Цінності громадянського суспільства і моральний вибір : український досвід / Ін-т філософії НАН України. Відп. ред. А.М. Єрмоленко, О.О. Кисельова– К. : Єтна-1, 2006. – 268 с.
7. Редлих Р. Об общественном идеале, утопии и солидаризме // Вопросы философии. – 1985. – №11. – Режим доступу: posevru@online.ru
8. Соціальна та житлова політика Франції: позитивний досвід для України/ [Електронний ресурс]. – Державна Фінансова інспекція України – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/>
9. Франция. В поисках новых путей. / Отв. ред. Ю.И. Рубинский – М.: Весь Мир, 2007. – С.365. – (Старый свет – новые времена).
10. Французький соціальний філософ Шарль Жід [Електронний ресурс] / Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
11. http://www.japanese-page.kiev.ua/ukr/japanese-ukraine_ukrainian-look.htm